

Брензович К. С.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Машкара-Чокнадій В. В.

*аспірантка кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Brenzovych Kateryna

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of International Economic Relations Department
Uzhgorod National University*

Mashkara-Choknadiy Viktoriya

*Graduate Student of International Economic Relations Department
Uzhgorod National University*

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В РАМКАХ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ

Анотація. У статті досліджено зміну вектору в зовнішній торгівлі України за останні чотири роки, а саме з моменту підписання Україною Угоди про Поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі з Європейським Союзом. Проаналізовано ключові моменти реалізації Угоди, зазначено її основні позитивні та негативні аспекти. Розглянуто зрушення в зовнішній торгівлі України, що обумовлені лібералізацією режиму двосторонніх торговельних відносин. Охарактеризовано основні тенденції сучасного стану та динаміки розвитку торговельних відносин між Україною та ЄС через аналіз структури імпорту та експорту товарів, обсягів використання тарифних квот. Особливе місце відведено дослідженню структурних зрушень в експорті агропромислової продукції України до ЄС. Надано рекомендації щодо покращення показників зовнішньої торгівлі та ефективного просування української продукції на європейські ринки.

Ключові слова: зовнішня торгівля, експорт, імпорт, тарифні квоти, зона вільної торгівлі, країни ЄС, Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Вступ та постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається історичний процес радикальної трансформації зовнішньої торгівлі. Поштовхом до цього стало підписання у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, економічна частина якої мала своє відображення у створенні зони вільної торгівлі. Ведення гібридної війни Росією на Сході нашої держави привело до найпотужніших за часи існування української незалежної держави змін в українсько-російських торговельних відносинах. Анексія Криму та військові дії на Донбасі України зумовили зміну вектору зовнішньоторговельної політики та поглибили торговельну інтеграцію України до Європи.

Саме тому варто зосередити увагу на умовах переорієнтації вітчизняного експорту на європейський ринок, який відкриває перед Україною низку не тільки нових можливостей, але й нових загроз. Незважаючи на стрімкий розвиток торговельно-економічних відносин між Україною та Євросоюзом, в рамках дії зони вільної торгівлі перед вітчизняними товаровиробниками постає низка не вирішених питань, таких як підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, її відповідність європейським нормам та стандартам, використання тарифних квот у повному обсязі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні кілька років дослідженню особливостей та визначенню наслідків для вітчизняної економіки від імплементації Угоди про зону вільної торгівлі присвячені дослідження як низки провідних науково-дослідних інститутів (Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Навчально-науковий інститут євроінтеграційних досліджень тощо), так і визнаних вітчизняних та зарубіжних уче-

них-економістів, зокрема В. Гейця [1], Н. Непрядкіної [2], В. Устименка [3], А. Балежентіса [4], Г. Артамонової [5], О. Баженової [6], Л. Ярош-Дмитренко [7].

Незважаючи на вагомий доробок науковців, зовнішньоторговельні відносини між Україною та ЄС потребують подальшого дослідження, зокрема детального аналізу динаміки й структури експорту та імпорту, обсягів використання тарифних квот українськими експортерами, наданих у межах дії зони вільної торгівлі.

Метою роботи є аналіз динаміки розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС у рамках дії зони вільної торгівлі.

Головними завданнями дослідження є аналіз динаміки та структури експорту та імпорту в зовнішній торгівлі між Україною та ЄС, визначення місця України серед головних постачальників агропромислової продукції до Європи, характеристика головних переваг та недоліків, які постали перед українськими експортерами в рамках дії зони вільної торгівлі.

Результати дослідження. 1 січня 2016 року набула чинності Угода про Поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ) між Україною та Європейським Союзом, якій передували вступ України в СОТ у 2008 році та підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році.

Тимчасове застосування економічної частини Розділу IV Угоди про асоціацію розпочалося ще 23 квітня 2014 року в односторонньому порядку, тобто Україна мала право використовувати квоти на безмитний експорт продукції до ЄС. Країни ж ЄС постачали продукцію в Україну на загальних умовах. Лише із січня 2016 року Угода почала діяти у двосторонньому порядку, що відкрило нові можливості для вітчизняних та іноземних інвесторів.

Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС передбачає співпрацю за різними напрямками зовнішньоторговельної сфери, такими як торгівля товарами та послугами, митно-тарифне регулювання, інвестиційна й конкурентна політика, врегулювання суперечок.

У рамках дії Угоди про зону вільної торгівлі передбачено тарифне регулювання торгівлі між Україною та ЄС, яке діє за такими двома принципами:

- «перший прийшов – перший обслуговується»;
- система імпорتنних ліцензій.

Перший принцип здійснюється через оформлення ввезення товару в рамках тарифної квоти, що відбувається залежно від наявності невикористаного залишку відповідної квоти на момент подачі супровідних документів. Причому першим оформлюється той товар, супровідні документи якого прийшли першими [8]. За цим принципом екпортується така продукція: ячмінна крупа та борошно, зерно зернових злаків, оброблене іншим способом, оброблена продукція з молочних вершків, продукція з обробленого молока, оброблена продукція із зернових, солод та пшенична клейковина, гриби, оброблена продукція з цукру, харчові продукти, висівки, відходи та залишки, сигари та сигарети, оброблений крохмаль, оброблена продукція з масла, продукти переробки солоду та крохмалю, виноградний та яблучний соки, м'ясо баранини, оброблені помідори, цукрова кукурудза, цукрові сиропи, цукор, овес, часник, мед, етанол.

«Імпорتنне ліцензування» забезпечується через подання відповідної заявки на право здійснення імпорту (видачу ліцензії) до Генерального Директорату Європейської Комісії «Аграрні питання та розвиток сільської місцевості». При цьому існують обмеження в часі, протягом якого можна зарезервувати відповідний обсяг квот. Імпортна ліцензія використовується для такої продукції: яловичина, м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці (основні та додаткові), свинина (основна та додаткова), яйця та альбуміни (основні та додаткові), вершкове масло та молочні пасти, сухе молоко, молоко, вершки, згущене молоко та йогурти, пшениця м'яка, пшеничне борошно та гранули, кукурудза, кукурудзяне борошно та гранули, ячмінь, ячмінне борошно та гранули [8].

Станом на кінець грудня 2019 року Україна повністю використала 12 квот із 40 можливих на безмитний експорт агропродовольчої продукції до ЄС за такими групами товарів, як мед, цукор, крупи й борошно, оброблений крохмаль, оброблені помідори, виноградний і яблучний соки, пшениця, кукурудза, м'ясо птиці, вершкове масло, оброблена продукція із зернових та крохмаль. Якщо порівнювати з аналогічним періодом 2018 року, коли вітчизняні виробники закрили лише 11 квот на безмитний експорт до ЄС, то можна стверджувати, що з кожним роком дії зони вільної торгівлі Україна збільшує частку власних товарів на європейському ринку.

Найбільш популярними експортними товарами залишаються мед, крупи та борошно, оброблені помідори, виноградний та яблучний соки, овес, пшениця, ячмінь та кукурудза. Так, станом на 10 січня 2020 року Україна повністю закрила експортну квоту на мед, яку Європейський Союз збільшив у 2020 році до 6 тис. т на рік. Окрім меду, популярними серед українських експортерів є тарифні квоти на солод та пшеничну клейковину (вже використано 72% квот на початок січня 2020 року), виноградний та яблучні соки (67%), цукор (28%), м'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці (25%), яйця та альбуміни (20%) [9]. На початок 2020 року вітчизняні товаровиробники активно використовують можливості 19 із 40 експортних тарифних квот у рамках дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

Важливим є той факт, що зі збільшенням якості та конкурентоспроможності українських товарів ЄС йде на поступки Україні, збільшуючи тарифні квоти. Так, на 2020 рік Євросоюз збільшив квоти для 18 сільськогосподарських товарів, зокрема на м'ясо птиці (з 19,2 тис. т до 20 тис. т) і яйця (з 2,7 тис. т до 3 тис. т) [9]. Також паралельно ведуться переговори щодо збільшення безмитної квоти на експорт м'яса до ЄС на 2020 рік з 20 до 70 тис. т.

Не зважаючи на низку переваг зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, товарну структуру експорту здебільшого складають сировина та продукти обробки. Однак порівняння показників частки сировинного агроекспорту у 2013 році (89% загального обсягу) з показниками 2018 року (82%) свідчить про зростання експорту готової продукції [10]. Товарні позиції, експорт яких з України до ЄС зріс найбільше за останні 6 років, можна розглянути в табл. 1.

Як видно з табл. 1, досить стрімко зростають показники експорту за основними товарними позиціями українських товаровиробників. Це можна пояснити не лише відкритістю європейського ринку та збільшенням обсягу товарних квот з боку ЄС на ці товари, але й зростанням якості та конкурентоспроможності вітчизняних товарів.

За чотири роки існування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС найбільшого позитивного зрушення було досягнуто у сільському господарстві. За підсумками січня-травня 2019 року основу українського експорту до ЄС традиційно склали зернові (1,4 млрд. дол. США), олія (610,5 млн. дол. США), залишки харчової промисловості (272,8 млн. дол. США), насіння олійних культур (177,4 млн. дол. США), м'ясо та харчові субпродукти (86 млн. дол. США), плоди, горіхи та цедра (53 млн. дол. США), вироби із зерна та хлібних злаків (36,4 млн. дол. США), мед (34,6 млн. дол. США) та кондитерські вироби (36,4 млн. дол. США) [11]. З рис. 1 можна проаналізувати помісячний експорт агропродовольчої продукції України до ЄС.

З рис. 1 можемо зробити висновок, порівнюючи показники 2018 та 2019 років, що динаміка українського

Таблиця 1

Експортні товарні позиції України до ЄС з найбільшим показником росту за 2013–2018 роки

Назва товару	Показники експорту, млн. дол. США		Темпи приросту 2018 року до 2013 року, %
	2013 рік	2018 рік	
М'ясо птиці	1,1	233,2	212,0
Цукор та вироби з нього	29,2	68,9	2,4
Шоколадні вироби	19,5	47,1	2,4
Мед	41,8	78,3	1,9
Вершкове масло	0,01	17,1	1 710,0
Овочева група	22,8	92,3	4,0
Фруктова група	82,5	152,9	1,9
Яйця	0,001	12,4	12 400

Джерело: складено авторами на основі [10]

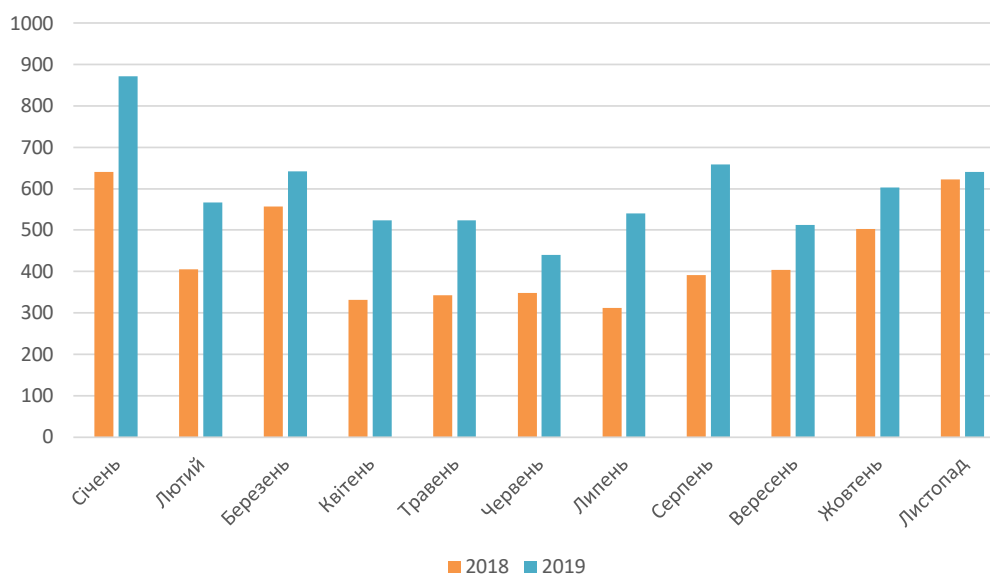

Рис. 1. Помісячний експорт агропродовольчої продукції з України до ЄС, млн. євро, січень-листопад 2018 року та 2019 року

Джерело: складено авторами на основі [8; 12]

імпорту в структурі зовнішньої торгівлі ЄС поступово зростає. Це вказує на переорієнтацію вітчизняних виробників на європейський ринок. Хоча ці темпи росту не такі стрімкі, як очікували українські товаровиробники, структурні зрушення в національній економіці стануть помітнішими лише за кілька років дії зони вільної торгівлі. Обсяги зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС за період дії зони вільної торгівлі можна оцінити з табл. 2.

З табл. 2 можна зробити висновок, що з початку дії зони вільної торгівлі між Україною та ЄС показники обсягів зовнішньої торгівлі зростають з кожним роком, при цьому хоча сальдо зовнішньої торгівлі залишається від'ємним, проте його показник поступово зменшується.

Характерними ознаками зовнішньої торгівлі України є деіндустріалізація експорту до ЄС та зростання частки агропромислової продукції. Україна сьогодні посідає третє місце у світі серед постачальників агропромислової продукції до ЄС (після США та Бразилії). За статистикою ЄС із вересня 2018 року по серпень 2019 року цей показник становить 7,3 млрд. євро, що майже на 2 млрд. євро більше, ніж за минулий аналогічний період. Найважливішим напрямом європейського імпорту з третіх країн за 12 місяців були США (12,4 млрд. євро), Бразилія (11,8 млрд. євро), Україна (7,0 млрд. євро), Китай (6,1 млрд. євро) та Аргентина (5,2 млрд. євро) [12] (табл. 3).

Як бачимо з табл. 3, Україна є лідером за темпами зростання обсягів імпорту до ЄС за 2018–2019 роки (+40,6%).

Далі за нею йдуть Перу (+17,8%), Китай (9,5%), Тайланд (6,7%) та США (5,7%). Насамперед такій високій позиції Україна завдячує введенню в дію зони вільної торгівлі з ЄС, а саме безмитних тарифних квот на основні позиції агропромислової продукції.

Аналізуючи доступ українських товарів до ринку ЄС, маємо відзначити, що зниження мита або його скасування стимулює двосторонню торгівлю, натомість гармонізація законодавства зазвичай пролонгована у часі, а наслідки стануть очевидними пізніше. Нинішня структура експорту та імпорту демонструє небезпечну для України технологічну диспропорційність, а саме сировинний імпорт з України та високотехнологічний експорт ЄС; збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів; обмежений вихід вітчизняного бізнесу на європейський ринок [4, с. 41].

Отже, враховуючи дію зони вільної торгівлі, українські експортери отримали такі переваги [6]:

- зниження митних бар'єрів (скасовано понад 98% мит з обох сторін), тому товари й послуги, що імпортуються з єдиного ринку ЄС, здешевлюються завдяки усуненню митних тарифів, а українські товари не обкладаються митом під час ввезення до ЄС;
- вирівнювання умов ведення бізнесу між Україною та ЄС через гармонізацію законодавства;
- використання нових інструментів пошуку партнерів, зокрема через Європейську мережу підприємств (ENN);

Таблиця 2

Динаміка зовнішньої торгівлі товарами між Україною та ЄС, 2016–2019 роки

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік*	Зміни до відповідного року, %		
	млн. дол. США				2017 рік до 2016 року	2018 рік до 2017 року	2019 рік до 2018 року**
ЗТО	30 637,1	38 332,8	43 373,5	33 921,1	25,1	13,1	–
Експорт	13 496,3	17 533,4	20 157,0	15 597,6	29,9	15,0	10,7
Імпорт	17 140,8	20 799,4	23 216,5	18 323,5	21,3	11,6	10,8
Сальдо	-3 644,5	-3 266,0	-3 059,5	-2 725,9	-10,4	-6,3	–

* за 9 місяців 2019 року

** % до 9 місяців 2018 року

Джерело: доповнено авторами на основі джерел [5, с. 287; 13]

Основні країни – постачальники агропромислової продукції до ЄС

Позиція	Країна	Обсяг імпорту, млн. євро		Зміна	
		листопад 2017 року – жовтень 2018 року	листопад 2018 року – жовтень 2019 року	млн. євро	%
1	США	11 615	12 276	661	5,7
2	Бразилія	12 035	11 743	-292	-2,4
3	Україна	5 161	7 258	2 098	40,6
4	Китай	5 620	6 155	534	9,5
5	Аргентина	5 141	5 117	-23	-0,5
6	Швейцарія	4 589	4 715	126	2,7
7	Туреччина	4 541	4 563	22	0,5
8	Індонезія	4 570	4 187	-384	-8,4
9	Кот-д'Івуар	3 353	3 508	155	4,6
10	Індія	3 299	3 243	-56	-1,7
11	Південна Африка	2 929	2 784	-144	-4,9
12	Перу	2 204	2 596	392	17,8
13	Тайланд	2 376	2 534	158	6,7
14	Чилі	2 515	2 470	-44	-1,8
15	Марокко	2 408	2 445	37	1,5
16	В'єтнам	2 507	2 419	-88	-3,5
17	Нова Зеландія	2 404	2 292	-112	-4,6
18	Колумбія	2 201	2 255	54	2,4
19	Канада	2 133	2 204	70	3,3
20	Малайзія	1 946	1 915	-31	-1,6

Джерело: доповнено авторами на основі [12]

– застосування інструментів та механізмів ЄС для розвитку малого й середнього бізнесу (COSME);

– альтернативний ринок з огляду на ускладнення доступу до традиційних ринків;

– спрощення залучення технологічних та інноваційних рішень з країн ЄС;

– покращення доступу до якісних технологій, насіння та захисту рослин;

– надання безмитних квот (TRQ) на ввезення продукції до ЄС за окремими позиціями.

Висновки. За останні роки, зокрема з моменту дії Угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС, відбулися структурні зміни в динаміці української зовнішньої торгівлі. Перед вітчизняними виробниками відкрився один із найбільших світових ринків, представлений 500 мільйонами європейських споживачів. Події на Сході України змусили українців відмовитись від звичних ринків збуту та зорієнтувати свою продукцію на Захід.

Нині ЄС є головним торговельним партнером України, про що свідчать економічні показники (майже 43% українського експорту спрямовано до Європи). Проте в українському експорті надалі зберігається тенденція щодо домінування сировинної продукції. Для того щоби частка готової продукції в зовнішньоторговельному обігу України

зростала, потрібно модернізувати вітчизняну торговельну політику через гармонізацію законодавства, зниження тарифних та нетарифних бар'єрів, удосконалення роботи митниць, дотримання санітарних та фітосанітарних умов, введення єдиної системи стандартизації, посилення прав інтелектуальної власності, що приведе до зростання якості та конкурентоспроможності вітчизняних товарів.

Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС – це широкомасштабна за змістом торговельна угода, предмет якої виходить далеко за межі лібералізації тарифів, тому перед вітчизняними експортерами стоїть завдання не лише щодо опанування нових ринків збуту через використання безмитних тарифних квот у короткостроковій перспективі, але й щодо вирішення ключових стратегічних завдань через визначення власних інтересів у подальшій лібералізації торгівлі з ЄС.

Так, у 2021 році має відбутися плановий перегляд умов дії зони вільної торгівлі, що було наперед зазначено в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. Українським товаровиробникам потрібно протягом 2020 року детально проаналізувати ефективність використання безмитних імпорتنних тарифних квот, зазначити причини, які заважають їм використати їх у повному обсязі, а також запропонувати власні варіанти зміни наявних правил ведення двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС.

Список використаних джерел:

1. Гесць В. Динаміка процесів європеїзації у сфері економіки України: рік перший. Стратегічна панорама. 2016. № 1. С. 77–88.
2. Непрядкіна Н. Особливості й перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України і ЄС сільськогосподарською продукцією. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2018. Вип. 7. С. 60–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2018_7_11 (дата звернення: 28.01.2020).
3. Устименко В. Угода про асоціацію з ЄС: можливості та ризики. *Дзеркало тижня*. 2017. № 48. С. 5–6.
4. Балежентіс А., Яценко О. Асиметрії торговельної інтеграції України та ЄС. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 1. С. 32–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mep_2018_1_4 (дата звернення: 17.01.2020).
5. Артамонова Г. Зовнішня торгівля України з ЄС: можливості та виклики. *Журнал європейської економіки. Видання Тернопільського національного економічного університету*. 2019. Т. 18. № 3(70). С. 283–295. URL: <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1398/1389> (дата звернення: 22.01.2020).

6. Bazhenova O., Bochi A., Povoroznyk V. The Impact of the EU Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area on the Ukrainian Industrial Sector. *Democracy House*. 2019. URL: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/15250.pdf> (дата звернення: 19.01.2020).
7. Ярош-Дмитренко Л. Зовнішньоторговельні відносини України з країнами Євросоюзу у контексті інтеграції до європейського економічного простору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 25(1). С. 48–52. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(1)_12) (дата звернення: 19.01.2020).
8. Зона вільної торгівлі з ЄС (DCFTA). UCAB : Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/zona_vilnoi_torgivli_z_es_dcfta (дата звернення: 30.01.2020).
9. Україна закрила річні квоти на експорт меду в ЄС за 10 днів року // Аграрне інформаційне агентство Agravery. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukraina-zakrila-ricni-kvoti-na-eksport-medu-v-es-za-10-dniv-roku> (дата звернення: 30.01.2020).
10. 6 років вільної торгівлі з ЄС: якою має бути нова стратегія України. *Європейська правда*. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/11/21/7103264> (дата звернення: 30.01.2020).
11. Аграрний експорт із України до ЄС зріс на третину. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/07/5/649390> (дата звернення: 29.01.2020).
12. Monitoring EU Agri-Food Trade: Development until August 2019. *Eurostat*. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/trade/documents/monitoring-agri-food-trade_aug2019_en.pdf (дата звернення: 28.01.2020).
13. Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами з країнами ЄС / Державний комітет статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/ztt_ES/ztt_es_u/ztt_es_9_19_u.htm (дата звернення: 30.01.2020).

References:

1. Heiets V. (2016) Dynamika protsesiv yevropeizatsii u sferi ekonomiky Ukrainy: rik pershyi. [Dynamics of Europeanization Processes in the Ukrainian Economy: Year One]. *Stratehichna panorama*, no. 1, pp. 77–88.
2. Nepriadkina N. (2018) Osoblyvosti u perspektvy rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy i YES silskohospodarskoiu produktsiieiu [Features and prospects of foreign trade of Ukraine and the EU in agricultural products]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya: Mizhnarodni Vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*, vol. 7, pp. 60–65. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2018_7_11 (accessed: 28.01.2020).
3. Ustymenko V. (2017) Uhoda pro Asotsiatsiiu z YES: mozhlyvosti ta ryzyky [Association Agreement with the EU: Opportunities and risks]. *Dzerkalo Tyzhnia*, no. 48, pp. 5-6.
4. Balezhenis A., Yatsenko O. (2018) Asymetrii torhovelnoi intehtratsii Ukrainy ta YES [Asymmetries of trade integration of Ukraine and the EU]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*, no. 1, pp. 32–62. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mep_2018_1_4 (accessed: 17.01.2020).
5. Artamonova H. (2019) Zovnishnia torhivlia Ukrainy z YES: mozhlyvosti ta vyklyky [Foreign trade of Ukraine with the EU: opportunities and challenges]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky. Vydannia Ternopilskoho Natsionalnoho Ekonomichnoho Universytetu*, vol. 18, no. 3 (70), pp. 283-295. Available at: <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1398/1389> (accessed: 22.01.2020).
6. Bazhenova O., Bochi A., Povoroznyk V. (2019). The Impact of the EU Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area on the Ukrainian Industrial Sector. *Democracy House*. Available at: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/15250.pdf> (accessed: 19.01.2020).
7. Yarosh-Dmytrenko L. (2017). Zovnishnotorhovelni vidnosyny Ukrainy z krainamy Yevrosoiuzu u kontekstiiIntehratsii do Yevropeiskoho Ekonomichnoho Prostoru [Ukraine's foreign trade relations with EU countries in the context of integration into the European Economic Area]. *Naukovyi Visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i Menedzhment*, vol. 25(1), pp. 48–52. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25\(1\)_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_25(1)_12) (accessed: 19.01.2020).
8. Zona vilnoi torhivli z YES (DCFTA) [Free trade area with the EU]. UCAB : Ukrainyski Klub Ahramoho Biznesu. Available at: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/zona_vilnoi_torgivli_z_es_dcfta (accessed: 30.01.2020).
9. Ukraina zakryla richni kvoty na eksport medu v YES za 10 dniv roku [Ukraine has closed annual quotas on honey exports to the EU for 10 days of the year]. *Ahrarne Informatsiine Ahentstvo Agravery*. Available at: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukraina-zakrila-ricni-kvoti-na-eksport-medu-v-es-za-10-dniv-roku> (accessed: 30.01.2020).
10. 6 rokov vilnoi torhivli z YES: Yakoiu Maie Buty Nova Stratehiia Ukrainy [6 years of free trade with the EU: which should be the new strategy of Ukraine]. *Yevropeiska Pravda*. Available at: <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2019/11/21/7103264> (accessed: 30.01.2020).
11. Ahramnyi eksport iz Ukrainy do YES zris na tretynu [Agricultural exports from Ukraine to the EU increased by one third]. *Ekonomichna Pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/07/5/649390> (accessed: 29.01.2020).
12. Monitoring EU Agri-Food Trade: Development until August 2019. *Eurostat*. Available at: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/food-farming-fisheries/trade/documents/monitoring-agri-food-trade_aug2019_en.pdf (accessed: 28.01.2020).
13. Neohrafichna struktura zovnishnoi torhivli tovaramy z krainamy YES [Geographical structure of foreign trade in goods with EU countries]. *Derzhavnyi Komitet Statystyky Ukrainy*. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zd/ztt_ES/ztt_es_u/ztt_es_9_19_u.htm (accessed: 30.01.2020).

ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕС В РАМКАХ ДЕЙСТВИЯ ЗОНЫ СВОБОДНОЙ ТОРГОВЛИ

Аннотация. В статье исследованы изменения вектора во внешней торговле Украины за последние четыре года, а именно с момента подписания Украиной Соглашения об Углубленной и всеобъемлющей зоне свободной торговли с Европейским Союзом. Проанализированы ключевые моменты реализации Соглашения, указаны ее основные положительные и отрицательные аспекты. Рассмотрены сдвиги во внешней торговле Украины, обусловленные либерализацией режима двусторонних торговых отношений. Охарактеризованы основные тенденции современного состояния и динамики развития торговых отношений между Украиной и ЕС через анализ структуры импорта и экспорта товаров, объемов использования тарифных квот. Особое место отведено исследованию структурных сдвигов в экспорте агропромышленной продукции Украины в ЕС. Предоставлены рекомендации по улучшению показателей внешней торговли и эффективному продвижению украинской продукции на европейские рынки.

Ключевые слова: внешняя торговля, экспорт, импорт, тарифные квоты, зона свободной торговли, страны ЕС, Соглашение об ассоциации между Украиной и ЕС.

DYNAMICS OF FOREIGN TRADE DEVELOPMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU IN THE FRAMEWORK OF FREE TRADE AREA

Summary. The occupation of Crimea by Russia and the deployment of hostilities in the East of our country have led to the most powerful changes in Ukraine's foreign trade policy in recent years. Namely reorientation from our main trading partner of the Russian Federation to the European Union. The article examines the dynamic change of the vector in Ukraine's foreign trade over the last four years since Ukraine signed the Agreement on Deep and Comprehensive Free Trade Area with the European Union on January 1, 2016. In particular, attention is paid to the conditions of reorientation of domestic exports to the European market, which bring with them both opportunities and threats for Ukrainian producers. One of the most important is the improvement of the quality and competitiveness of Ukrainian products, the full use of export tariff quotas, the elimination of customs-tariff and non-tariff barriers in foreign trade between Ukraine and the European Union. It also analyzes the key points in the implementation of the Agreement, outlines its main positives and negatives. Changes in the foreign trade of Ukraine due to the liberalization of the regime of bilateral trade relations are considered. The main trends of the current state and dynamics of the development of trade relations between Ukraine and the EU are analyzed through the analysis of the structure of import and export of goods, volumes of use of tariff quotas. A special place is given to the study of structural changes in the export of agro-industrial products of Ukraine to the EU; the leading place of Ukraine among the major suppliers of agro-industrial products to the European Union is analyzed. Recommendations have been given to improve foreign trade indicators and to effectively promote Ukrainian products to European markets. The focus is on a number of benefits that Ukrainian exporters have received by signing the Free Trade Area Agreement with the EU, outlining the main strategic challenges facing Ukrainian producers in 2020 as part of the preparatory phase for negotiations between the Government of Ukraine and the EU on the revision of the Free Trade Area trade in 2021.

Key words: foreign trade, exports, imports, tariff quotas, free trade area, EU countries, EU-Ukraine Association Agreement.